

ŞEHİRLERDE SUÇ ÖNLEME POLİTİKALARININ GELİŞTİRİLMESİ

Development of Crime Prevention Policies in Cities

Aytekin GELERİ*

Özet

Bu makalenin amacı, doğrudan ve dolaylı olarak herkesi ilgilendiren ve etkileyen, bu yönüyle de toplumsal bir sorun olan suçların önlenmesi amacıyla şehirlerde geliştirilebilecek önleyici politikaları ele almak ve incelemektir. İç göçler sonrası nüfusun hızla arttığı ve sorunların iç içe geçtiği şehirlerde, doğrudan suçlu yerine suç sorununa yönelik çözüm odaklı önleyici politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, özellikle suçlara neden olan sosyo-ekonomik, toplumsal ve diğer unsurlar ile suçların işlenmesini kolaylaştıran fiziksel unsurların tespit edilmesi ve giderilmesi; vatandaşlara, mağdurlara ve suçlulara yönelik kapsamlı stratejilerin ortaya konulması ve etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu çalışma bütün bunların sadece polis ve polise tedbirler ile sınırlı olamayacağına vurgu yapmaktadır. Bu çerçevede şu hususlara önemle işaret edilmektedir: Başta devlet olmak üzere yerel yönetimler, ilgili kamu kurumları, özel teşebbüs, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar işbirliği içinde elele hareket etmelidir. Bu birliktelik, asıl işi suçla mücadele olan polisin girişimleri ve profesyonel rehberliği çerçevesinde şekillenmelidir. Belediyeler suç önleme politikalarının geliştirilmesi konusunda daha katılımcı, aktif roller oynamalıdır. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de, il düzeyinde valilerin başkanlığında suç önleme komisyonları kurulmalıdır. Bu komisyon, suç sorununa yerel çerçevede bakmalı ve çözümler üretmelidir.

Anahtar Kelimeler: Suçla mücadele, Suç önleme, Suç, Önleyici tedbirler.

* Doç.Dr., Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi
PBD, 12(3) 2010, ss.23-39

Abstract

This article aims at evaluating and analysing preventive policies developed in cities in an attempt to prevent crimes which affect and involve people directly or indirectly. In the cities, where the population increases with the help of internal migrations, it has a great importance to develop, preventive solution-focused policies for the crime, instead of focusing directly on guilt. In this context, to have effectively comprehensive strategies and implementations are required especially in determination of the socio-economic, social and other elements of crime and the physical elements of committing easily and elimination of it. This study emphasizes that all these are can not only be limited with police and crime measures. Primarily the state and local governments, other related public institutions, private enterprises, universities, civil society organizations and the citizens must act hand to hand within the cooperation. This togetherness should be framed with the police, whose main job is fight against the crime, their initiatives and professional guidance. The municipalities must play a more active role in development of crime prevention policies. Like in developed nations, in our country as well, prevention of crime committees should be set up at provincial levels under the chairmanship of the governors. These committees should look at the crime problem at local context and produce solutions about it.

Key Words: Fight against crime, Crime prevention, Crime, Preventive measures.

Giriş

İşlenen suç sonrası kamuya veya bireye zarar verilmesi söz konusudur. Diğer bir ifadeyle, vatandaşlar veya kamu, işlenen suçun doğrudan veya dolaylı mağdurdur (Geleri, 2003:25). Sanık yakalanıp mahkeme sonrası cezaevine gönderildiğinde üretimin dışında kalmaktadır. Yani, kişi üretici durumundan tüketici durumuna düşmektedir. Ayrıca, suçun işlenmesinden suçlunun cezalandırılmasına kadar olan süreç içinde yapılan çalışma ve harcamalar, kullanılan araç gereç ve personel giderlerinin de göz önüne alınması gerekmektedir. Aynı şekilde, suçlunun ailesinin sosyal ve ekonomik yönden zor duruma düşmesi ile birlikte yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu da ülke ekonomisi, huzuru ve istikrarı için önemli bir kayıptır (Leonard, 1972:36-40). Dolayısıyla şehirlerde etkin suç önleme politikalarının geliştirilmesi çok ciddi etkileri olan bir durumdur.

Suç önleme, suç riskinin önceden görülmesi, tanınması ve değerlendirilmesi ve bu sorunu ortadan kaldırmak veya azaltmak amacıyla gerekli girişim ve hareketlerin başlatılmasıdır (Faust ve Brantingham, 1976:284-296). Suçla ilgili riskler iki kısma ayrılabilir: Birincisi, şu anda mevcut olan riskler, ikincisi ise değişen koşullar ve temelde var olan nedenlerden dolayı ileride var olabilecek riskler. Örneğin:

- Yolun kenarında kontak anahtarı üzerinde bırakılmış olarak park edilen bir araç,
- Aydınlatması olmayan bir sokak,
- Üzerinde fazla miktarda nakit para taşıyan bir kişi,
- Güvenlik tedbirleri almayan kuyumcu, döviz büroları ve bankalar.
- Penceresi açık bırakılan bir ev,
- Uyusturucu kullanımı,
- Asırı alkol kullanımı vb.

İçinde bulunulan zaman diliminde o an için var olan bir risktir ve hemen ilgilenilmeyi gerektirir, hiçbir şekilde geciktirilmeye tahammülü yoktur. Diğer taraftan:

- Çocuklar ve gençler için herhangi bir oyun alanı ve boş zamanları değerlendirme merkezi olmayan bir yerleşim alanı,
- İşsizliğin yoğun olduğu bir yerleşim alanı,
- Kimsesiz çocuklar,
- Plansız ve bakımsız yerleşim alanları,
- Dar ve trafik sorunu yoğun olan yollar ve yerler,
- Otopark sorunu olan yerleşim alanları.

Gelecek için olası büyük riskler taşır. Bu yeni yerleşim bölgeleri geliştikçe o yaştaki insanların sayısı da artacak ve bu yerlerin olmaması veya çok sınırlı olması halinde bu gruptaki kişiler istenilmeyen, yasal olmayan yollara daha kolay kayabileceklerdir. Bu nedenle, böyle bir eksikliği önceden görebilmek, ilerideki olası suç riskini önceden görmek demektir. Bu anlamda, gelecekte ortaya çıkabilecek bir sorunu, suç riskini önceden değerlendirmek ve tedbirler almak gerekir.

Bu makalenin amacı, kent yaşamının adeta vazgeçilmez bir parçası haline gelen, gün geçtikçe insanlar ve toplumsal yaşam üzerindeki olumsuz etkilerini artırarak hissettiren suçların önlenmesine yönelik politika ve stratejik yaklaşımları belirlemek ve bunların iç dinamiklerini ortaya koymaktır. Bu çerçevede belirlenen altı temel konu kapsamlı bir şekilde incelenecektir. Bu konular şunlardır:

- Suçların işlenmesine neden olan unsurların tespit edilmesi ve ortadan kaldırılması,
- Suçların işlenmesini zorlaştırmak ve potansiyel suçluları caydırmak amacıyla imar planları ve fiziki düzenlemelere ilişkin çalışmaların yapılması,
- Suç korkusunun giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması,
- Vatandaşların suç önleme konusunda bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesi,
- Suç mağdurlarına yardım ve destek hizmetlerinin sunulması,
- Eski hükümlülere yönelik çalışmaların yapılması.

1. Suçların İşlenmesine Neden Olan Unsurların Tespit Edilmesi ve Ortadan Kaldırılması

Yerel yöneticilerin, polis müdürlerinin ve diğer ilgili kamu yetkililerinin içinde yaşadıkları ve hizmet sundukları toplumun yapısına uygun farklı modeller geliştirmesi ve uygulaması gerekir. Burada geleneksel suç önleme yöntemlerinin kullanılmasıyla birlikte başta yerel yönetimler olmak üzere her derecede eğitim ve sosyal yardım kurumları, gençlik ve spor, sağlık, ulaştırma ve bayındırlık, sanayi ve ticaret odaları, topluma farklı hizmetler sunan birçok kurumu, özel gönüllü sivil toplum örgütlerini (işadamları derneği, gönüllü sosyal yardım dernekleri gibi) içine alan geniş ortak girişim grubu söz konusudur. Konuyla ilgili kurumların en üst seviyedeki yetkililerinden en altta görev yapan personeline kadar, sadece olumsuzlukların kontrolü ve giderilmesi için değil, aynı zamanda olumlu ve iyi yaklaşımların harekete geçirilmesi, teşvik edilmesi ve desteklenmesi için çok iyi bir işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır (Alderson, 1979:46).

Bu anlamda suçun işlenmesini kolaylaştıran, kişileri suça iten unsurların tespit edilmesi en öncelikli konudur. İllerde veya bölgelerde, mahalli yörenin sosyal, kültürel, iktisadi ve eğitim yapısı dikkatle incelenmelidir. Burada uzmanlar, araştırmacılar, bilimadamları ve üniversiteler ile işbir-

liği yapmak, bu çalışmalar için maddi kaynak ayırmak suretiyle bağımsız bilimsel araştırmalar yaptırmak gerekmektedir (Geleri, 1999:241-252). Çalışmalar ülke genelinde yapılabileceği gibi belirli bir il veya bölgede ve belirli suçlar üzerinde de yapılabilir. Örneğin; Araştırma, ülke genelinde terörün nedenleri ve çözüm yollarına ilişkin olabileceği gibi, İstanbul'un Eminönü ilçesinde meydana gelen kapkaç suçlarının nedenleri, yapısı, mağdurları, suçluları ve çözüm yollarını içeren bir çerçevede de olabilir. Belirlenen faktörler kendi aralarında, suç üzerindeki etkileri dikkate alınmak suretiyle, sıralanmalıdır.

Daha sonra, belirlenen bu nedenler üzerinde etkili politika ve uygulamalar gerçekleştirebilecek olan kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum örgütleri yetkilileriyle biraraya gelinerek sorunlar ortaya konur ve alternatif çözüm yolları tartışılır. Uzun vadede ve fakat daha sağlıklı bir altyapı oluşturmak, bu şekilde de suçun toplum hayatında ciddi bir sorun olmasının önüne geçmek amacıyla gerçekleştirilmeye çalışılan bu yaklaşım sürecinde suçla mücadelede polisiye uygulamalara da devam edilir. Alınan ortak kararlar kurumların üst yöneticilerinin içten inanması ve sahip çıkması halinde başarılı sonuçlar doğurabilir. Alınan bu kararlar ve herşeyden önce bu stratejik yaklaşımın özündeki duygu ve mantık kurumlarda görevli her kademedeki personel tarafından çok iyi anlaşılmalı ve benimsenmelidir. Politikaları ve uygulamaları suç ve suçun uzantıları üzerinde etki oluşturabilecek kurumlar ile vatandaşların mümkün olan her türlü katkıyı yapması sağlanmalıdır (Home Office, 1984:1).

Şu bir gerçek ki, biraraya gelip, işbirliği halinde projeler üretmek ve bunları başarılı bir şekilde uygulayabilmek, özellikle sosyal politikalarda, pek o kadar da kolay değil (Home Office, 1983:2). Ülke içerisinde farklı hizmetler sunan ilgili profesyonel kamu kurumlarının yerleşik, geleneksel anlayışlarını zorlaması, aşması, hedeflerinde ve faaliyetlerinde ihtiyaç duyulan değişiklikleri yapmaları ve böylece kararlaştırılan ortak plan doğrultusunda her türlü desteği ve katkıyı sağlamaları çok zor, ancak aynı zamanda da çok büyük bir önem taşımaktadır (Heal ve Burrows, 1983:29).

Uygulanan yöntemlerin başarılı olması için polisin ve diğer ilgili kurum personelinin vatandaşlarla olan ilişkilerinin sayısını ve niteliğini arttırması gerekli. Üçüncü aşamanın bir gereği olarak, bütün bu çalışmalarda vatandaşların aktif katılımı, rızası ve desteği hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle, vatandaşları yapılan çalışmalarla ilgili olarak aydınlatmak, onların görüşlerinden yararlanmak, vatandaşlar arasında kabul görmesi

zor olan uygulamalara girişmemek gerekir. Burada, polisin ve diğer ilgili kurum personelinin vatandaşlara kendi sorunlarını anlatması ve konuşması yerine vatandaşların dinlenmesi, onların sorunlarına kulak verilmesi, derdine ortak olunması, bu sorunların ciddiye alınması ve çözüm üretilmesi vardır (Wycoff, 1988:4). Bu açıdan, vatandaşla devletin kaynaşması ve bütünleşmesi hayati önem taşımaktadır.

Böyle bir ortam içerisinde, toplumda sosyal uyum, harmoni ve devlet vatandaş kaynaşması, bütünleşmesi sağlanır. Vatandaşın yakın desteğini elde eden polis suçla ilgili konularda da en büyük yardımı daima vatandaştan görür (Alderson, 1977:7). İngiltere’de 1981 yılında meydana gelen ayaklanmaların nedenlerini araştırmak üzere kurulan Kerner Komisyonu’nun ulaştığı ve aşağıda ifade edilen sonuç bu açıdan büyük önem taşımaktadır (Kerner Commission, 1986:315):

Polis ve diğer kamu kurum ve kuruluşları halkın daha geniş ve zengin katılımını teşvik etmediği ve bunu başarmadığı sürece kamu düzenini sağlama ve suçu kontrol etme konusunda pek fazla başarılı olamazlar.

Dördüncü aşama olarak, polis fonksiyonu şu anki konumundan daha geniş bir şekil almalı ve halkla polis arasında suç dışı konularda karşılıklı sosyal ilişki geliştirilmelidir. Polis devriye araçlarından dışarı çıkmalı, hizmet sunduğu vatandaşı tanımalı, onlarla günlük konularda ilişki kurabilmeli ve toplumsal hayatın bir parçası olmalıdır. Polis, vatandaşlar tarafından sadece suçla ilgili konularda çağrılan bir organ olarak görülmemeli. Suç merkezli tedbirler alan bir devriye anlayış ve uygulamasına ilave olarak, suç öncesi suç dışı konularda halkla ilişki içerisinde bulunan, onların bir parçası haline gelen, araçlardan dışarı çıkmış yaya devriye modeli uygulanmalıdır. Aynı şekilde, diğer kamu görevlileri de vatandaşlara karşı hizmet sunarken, onların vergileriyle maaş aldığını, en asli görevinin, özel sektörde olduğu gibi, vatandaşa hizmet etmek ve onları memnun etmek olduğunu unutmamalıdır. Kamu görevlileri, hizmet verdikleri toplumun genel yapısı, sosyo-ekonomik durumu konularında hizmet içi eğitim yoluyla aydınlatılmalıdır.

En son aşamada ise, ortaklaşa alınan kararların pratik sahadaki uygulaması ilgili kurum yetkilileri tarafından yakın takip altında bulundurulur. Aksayan yönler ile teori ve pratik arasında meydana gelebilecek aksaklıklar tespit edilip bunları giderici tedbir önerileri hazırlanır. Bu yeni çalışmalar eğer uygulanan genel politikada bir farklılık meydana getirmeyecek bir detaysa, ilgili kurum tarafından en kısa sürede ve kendi başlarına hayata geçirilir. Ciddi sayılabilecek bir strateji farklılığı olması halinde

ise, ortak karar alan diğer yetkililerin de katılımıyla gerekli değişiklikler ve düzenlemeler yapılarak tekrar uygulamaya konur. Gelişmeler belirli aralıklarla gözlenir ve değerlendirmeye tabi tutulur.

Yasalara aykırı olan, topluma ters gelen herhangi bir davranışın bütün yönleriyle daha iyi bir şekilde bilinmesi, anlaşılması yoluyla, polis de dâhil olmak üzere hemen herkesi doğrudan veya dolaylı olarak rahatsız eden suç sorununu önleyebilecek daha yapıcı, kalıcı uzun vadeye dayanan işbirliğine dayalı ortak çözüm yolları ortaya konulabilecektir. Böyle bir uygulamaya harcanan enerji ve maddi yatırım, suç sonrası yerine getirilen adli polislik hizmetleri ve suçun yol açtığı zararların giderilmesi için yapılması zorunlu harcamalardan daha azdır (Newman, 1984:8).

2. Suçların İşlenmesini Zorlaştırmak ve Potansiyel Suçluları Caydırmak Amacıyla İmar Planları ve Fiziki Düzenlemelere İlişkin Çalışmaların Yapılması

Burada suçun işlendiği fiziksel çevre önem taşımaktadır. Suç işlenen yerdeki fiziki şartlar ve suçu kolaylaştıran unsurlar potansiyel suçlular açısından risk olan faktördür ve suç ile elde edilmesi düşünülen kazançlar değerlendirilir. Bu nedenle, suç işleme eğiliminde olanlar için risklerin artırılması ve olası kazançların da azaltılması söz konusudur. Bu çerçevede gerçekleştirilecek çalışmalarda belirli suçlarla ilgili ortak risk ve zorluklar ile suç işleme niyetinde olanların yakalanma riskini artırmak; suç sonrası elde edilmesi düşünülen kazancı azaltmak ve bu şekilde hedef alınan suçlar için elverişli olabilecek bütün fırsatları en aza indirmek amaçlanmalıdır (Clarke, 1995:91-150).

Bu yaklaşım aşağıdaki uygulamaları içerir (Geleri, 2002:134):

- Önleyici devriye hizmetleri,
- Sivil devriyeler (Güven timleri gibi)
- Güvenlik kameraları (Mobese)
- Duyarlı komşuluk programları,
- Özel güvenlik personeli ve sistemleri,
- Potansiyel mağdurların güçlendirilmesi,
- Fiziksel çevrede düzenlemeler,
- Düzenli imar planları

Bu çalışmalar, doğrudan sorunlu kişiler ve durumlar üzerinde odaklanır. Çevresel düzenleme, suçlular için suç işlemeyi güçleştirecek, sakinler açısından ise denetimi, güvenlik ve sorumluluk duygusunu daha yaygın hale getirecek suç önleme tekniklerini içermektedir (Clarke, 1995:91-150). Fiziksel çevrede yapılacak düzenlemeler, suçlular için suç işlemeyi güçleştirecek, sakinler açısından ise denetimi, güvenlik ve sorumluluk duygusunu daha yaygın hale getirecek çevresel uygulamaları içermektedir. Çevreyi daha kolay görmeye ve denetlemeye yardımcı olan yerleşim alanları, temiz, bakımlı ve sosyal donatılı alanlar, çevre aydınlatması, kontrol edilebilir otoparklar, alarm ve kamera sistemleri ile sağlam kapı ve kilitlerin kullanımı bu anlamda önem taşımaktadır (Lavrakas ve Kushmuk, 1986:202-205).

Cadde ve sokakların aydınlatılmasının suçları önlemedeki rolüne değinmekte yarar bulunmaktadır. Aydınlatmanın iyi olduğu yerler potansiyel suçlular için caydırıcı ve riskin yüksek olduğu bir yapı meydana getirir. Bu durumda suç işleme niyetinde olanlar kendileri için görünme ve tanınma riskinin daha az olduğu aydınlatılmayan veya yeterli aydınlatılması olmayan alanları tercih ederler.

Cadde ve sokak aydınlatmalarının en göze çarpan olumlu sonuçlarından birisi de suç korkusu üzerindeki etkisidir. Aydınlatma, insanların geceleri dışarıya çıktıklarında korku hissetmeleri, istedikleri yere gidebilmeleri ve geç saatlerde dışarıdan insan trafiğinin yoğun olması üzerinde olumlu bir etki ağı oluşturur. Suç korkusunun azaldığı yerde yaşam kalitesi yükselir. Yaşam kalitesiyle birlikte de toplumsal sorun ve suç riskine karşı toplumsal bilinç devreye girer ve gerekli tedbirleri almak yolunda çabalar sarf edilir.

Kontrollü trafik akışının suçla mücadeleye katkısı vardır. Bu çerçevede, cadde ve sokakların planlanması suç önlemede dikkat çeken bir diğer konudur. Çıkmaz sokaklar, site içleri, tek yön sokaklar ve özel kullanım havası veren sokak girişlerinin yabancılar tarafından daha az kullanıldığı, buralarda oturanların genelde birbirlerini tanıdığı veya birbirlerine aşına olduğu ve çevrelerine sahiplenmelerine katkıda bulunduğu, böylece buralarda daha az suç işlendiği söylenebilir.

Geçişi kolay, doğrudan trafik akışı olan sokaklar daha fazla insan ve araç çekmektedir. Yaya ve otomobil trafiğinin yoğun olduğu, kolayca hemen her yerde yaya ve araç trafik yollarına geçişin bulunduğu sokak ve mahallelerde daha fazla oranda suç ve suç korkusuna rastlanmaktadır. Bu nedenle, sonu kapalı (ileriye transit geçişin olmadığı) çıkmaz sokakların, siteler içi dışarıya çıkışın olmadığı yolların ve oturanların sahiplenme hislerini geliştirecek, özel yol hissini verebilecek, daha az kullanıma uy-

gun yolların yapılması suçla mücadelede olumlu etkiler meydana getirecektir.

3. Suç Korkusunun Giderilmesine Yönelik Çalışmaların Yapılması

Suç önleme politikaları ile ortadan kaldırılması gereken ana konulardan birisi de suç korkusudur. Suç oranında meydana gelen artış doğrudan veya dolaylı olarak, çalışan çalışmayan, erkek-bayan, yaşlı-genç herkesi etkilemektedir. İnsanların hayatlarından aldıkları tat ve yaşam kaliteleriyle çok yakın ilişki içerisinde olması nedeniyle suçla ilgili duyulan endişe ve korku büyük öneme sahiptir.

Suç korkusu, değişik suç türleri için farklı derecelerde kendini göstermektedir. En çok korkulan, mağdur olunabileceği düşünülen suç çeşitlerine bakıldığında, birçok insan, özellikle yaşlılar, hırsızlık, kapkaç ve gaspa karşı özel bir korku duymaktadırlar. Geceleri duyulan suç mağduru olma korkusu ise gündüze göre daha fazladır. Bunun yanı sıra, yalnız kanunlara saygılı vatandaşlar değil, suç işlemiş olanlar ve potansiyel suçlular da suç mağduru olma korkusunu taşımaktadır.

4. Vatandaşların Suç Önleme Konusunda Bilinçlendirilmesi

Suç önleme konusunda bilinçlendirme çalışmalarında ulaşılmaması gereken dört önemli hedef kitle bulunmaktadır. Bu hedef kitle şunlardır (Geleri, 2006):

1. Genel olarak toplumun hepsi.
2. Potansiyel suç mağdurları (yaşlılar, çocuklar, özürllü ve bayanlar).
3. Yüksek risk grubundaki kişiler (kuyumcular, veznedarlar ve döviz büroları).
4. Gerçek (fiili) suç mağdurları.

Suç önleme kampanyaları bu alan içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu projenin daha geniş kitlelere hitap edebilmesi ve başarıya ulaşabilmesi için halkın bu konularda bilgilendirilmesi, ikna edilmesi, gönüllü olarak bu çalışmalara katılması ve destek vermesi çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda; kolluk güçleri, ilgili kamu ve özel kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar, bir araya gelerek can ve mal güvenliği ile ilgili olarak alınabilecek önlemler konusunda işbirliği yapmalı, yazılı ve

görsel basının desteğini de sağlamak suretiyle toplumsal duyarlılık oluşturulmalıdır.

Yaşlılar, çocuklar, özürllüer ve bayanlar suç mağduru olma riskini diğerlerine göre daha yüksek seviyede taşıyan potansiyel mağdur tipleridir. Bu gruplarda yer alan kişiler, herhangi bir suça maruz kalmaları halinde kendilerini güçlü bir şekilde savunma yeteneğinden mahrumdur.

Kuyumcular, döviz büroları ve veznedarlar, mesleki durumları ve sahip oldukları ekonomik değerleri nedeniyle toplumun diğer üyelerine göre daha fazla hedef olma riskini taşırlar. Her gün rutin bir şekilde yüksek miktarda nakit para ve/veya altın bulunduran veya alışveriş yapmak amacıyla gelen paralı kişilerin bulunduğu bu tür yerler ve işyeri sahipleri, potansiyel suçlular için oldukça cazip hedeflerdir.

Suç önleme kampanyalarının üçüncü önemli hedef kitlesi ise gerçek (fili) suç mağdurlarıdır. Bu mağdurlar uğramış oldukları zararın giderilmesi, ileride bir daha mağdur olunmaması için alınması gereken tedbirler konusunda bilgilendirilmeli ve bilinçlendirilmelidir.

5. Suç Mağdurlarına Yardım ve Destek Hizmetlerinin Sunulması

Bu yaklaşımın özünde temel olarak, suç mağduriyetinin meydana gelmemesi, mağduriyetin gerçekleşmesi halinde ise mağdurlara yönelik gerekli her türlü yardım ve desteğin sağlanması, mağdurların bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi yer almaktadır. Bu bağlamda, şehirlerde geliştirilecek suç önleme politikalarının bir parçası olarak, mağdur merkezli yaklaşım ve programlar aşağıdaki temel amaç ve hedeflere ulaşmayı hedeflemelidir (Geleri, 2006):

1. Suçun önlenmesi, böylece suç mağduriyetinin ortadan kalkması veya azalması,
2. Suçla ilgili endişe ve kaygıların ve suç mağduru olma korkusunun ortadan kalkması veya azalması,
3. Suç mağduriyetiyle mücadele konusunda vatandaşların kendini koruma dürtüsünün ve toplumsal sorumluluk bilincinin geliştirilmesi,
4. Suçun mağdurlar üzerinde meydana getirebileceği olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması veya en az seviyeye çekilmesi,
5. Suç mağdurlarına sosyal, psikolojik, ekonomik ve hukuki yardımlarda bulunulması,

6. Suç mağdurlarının toplum hayatına kazandırılması,

7. Toplumsal barışın sağlanması.

Mağdurlara yardım ve destek yaklaşımı çerçevesinde yukarıda sıralanan amaç ve hedefler doğrultusunda gerçekleştirilebilecek hizmetleri yedi ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar şunlardır (Geleri, 2006):

1. Temelde bütün toplum üyelerinin ve özellikle de potansiyel mağdur kitlelerinin, olası mağduriyet alanları ve bunlardan korunma yolları hakkında eğitilmesi, bilgilendirilmesi ve duyarlı hale getirilmesine yönelik çalışmaların yapılması; yani potansiyel hedef kitlelerinin güçlendirilmesi. Böylece, suç mağduriyetinin önlenmesi yolunda bireysel ve toplumsal sorumluluk ve duyarlılık bilincinin kazandırılması.

2. Fiziki zarar gören mağdurlara ilk yardım ve diğer gerekli sağlık hizmetlerinin sunulması.

3. Mağdurun kişisel emniyetinin sağlanması.

4. Meydana gelen maddi zararlar veya içinde bulunulan olumsuz ekonomik koşullar dikkate alınmak suretiyle mağdura maddi yardım ve destek sağlanması.

5. Suç nedeniyle mağdurun içine girmiş bulunduğu şokun, psikolojik ve bunalımlı halin rahatlatılıp, mağdurun tekrar normal hayata dönmesine yönelik çalışmalarda bulunulması; mağdura psikolojik yardım ve destek sağlanması.

6. Mağdura suçla ilgili olarak başvurabileceği yasal yollar hakkında yol gösterilmesi, gerektiğinde de, mümkün olursa, avukat tutulması konusunda yardım yapılması. Mağdurun uğramış olduğu zararlar ilgili olarak herhangi bir sigorta şirketi veya karşı taraf (özel veya tüzel kişi) aleyhine başvurularında bulunma ve dava açma hakkına sahip olması halinde, zararın tazmini için gerekli hukuki yolların denemesi.

7. Mağdura, ileride tekrar mağdur olmaması için alması gereken tedbirler hakkında bilgi verilmesi, önerilerde bulunulması; mağdurun olası suçlar karşısında güçlendirilmesi.

Yukarıda belirtilen hususlar ışığında, işlenme şekline ve çeşidine bakılmaksızın her suç mağduru, yardım ve destek çalışmalarının hedef kitlesi olarak görülmelidir. Ancak suç mağdurlarına, mağduriyet durumları ve yapıları dikkate alınmak suretiyle yaklaşmak ve hizmet sunmak gerekmektedir. Cinsel suça maruz kalmış bir bayanla kavgada yaralanan bir

erkeğe aynı şekilde yaklaşmak veya aynı türden yardım ve destek hizmeti sunmak şüphesiz ki mümkün olmayacaktır (Geleri, 2004:53-83).

Başta belediyeler ve ilgili diğer kamu kurumları olmak üzere özel sektör ve gönüllü kuruluşlar mağdurlarla ilgili bu tür hizmetleri etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmelidirler.

6. Eski Hükümlülere Yönelik Çalışmaların Yapılması

Suçla mücadelede toplum ve suçlular için en sağlıklı ve yapıcı yol suçluların ıslah edilmek suretiyle topluma kazandırılmasıdır. Suçlular da her şeyden önce birer insandır ve içinde yaşadığımız toplumun ürünüdür. Bu açıdan onlar da duyguları, düşünceleri ve içinde buldukları olumsuz şartlar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu anlamda, suç işleyen kişilerin bu hatalarını idrak edebilecekleri bir ortam içerisinde eğitilerek topluma tekrar kazandırılması önemli bir konudur. Nasıl ki bir anne ve baba hata yapan çocuklarını hemen dışlamıyor, gözden çıkarmıyor ve evlatlıktan reddetmiyor; tam tersi onun anlayacağı dilden konuşmaya çalışarak yavrusunu kazanmaya, kendisine ve topluma yararlı bir birey haline getirmeye çalışıyor ve bu uğurda da bazen çok sıkıntılı anlar yaşıyorsa devlet de vatandaşına karşı aynı sorumlulukla yaklaşmalıdır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için cezaevlerinde görevli her seviyedeki personele çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Buralarda görevli personelin, mahkûmların psikolojilerini, kişiliklerini ve suç işleme nedenlerini yeterli derecede anlayabilecek ve buna göre sağlıklı ve etkili bir iyileştirici yaklaşım gösterebilecek, suçluları tekrar hayata kazandırıp toplumun sağlıklı ve kanunlara saygılı bir ferdi haline getirebilecek vasıflarda olmasında, bu konularda eğitim almalarında çok büyük önem ve gereklilik bulunmaktadır. Bunun için, cezaevlerinde yeterli sayıda psikolog görev yapmalı ve diğer her seviyedeki personel de birer psikolog, arkadaş ve rehber rolünü üstlenebilecek vasıflarda olmalıdır (Geleri, 2006).

20.12.2005 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Yönetmeliği ile ülke genelinde kurulacak birimler vasıtasıyla suça itilen çocuk, şüpheli, sanık ve hükümlüler ile suç mağdurlarına psikolojik, sosyal, eğitim, sağlık, barınma ve ekonomik içerikli yardımların yapılması amaçlanmaktadır. Bu temel amaç çerçevesinde Adalet Bakanlığı Cezaevleri Genel Müdürlüğüne bağlı illerde ve bazı ilçelerde kurulacak olan şube ve bürolar yoluyla cezaevlerinden çıkmış eski hükümlülerin tekrar suç işlemelerini önlemek ve topluma kazandırılmalarını sağlamak üzere

üniversiteler, kurumlar ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği ve eşgüdüm içerisinde çalışılması hedeflenmektedir. Ayrıca, suç sonrası suçtan zarar gören mağdurlarına yönelik yardım ve destek hizmetlerinin yürütülmesi de bir diğer önemli görev ve hedeflerden bir olarak ön plana çıkmaktadır (Geleri, 2006).

Yeni yürürlüğe giren bu Yönetmelik hükümlerinin etkin ve verimli bir şekilde uygulama hayatına geçirilmesi çok önemlidir. Bu yasal düzenleme ve çağdaş proje kapsamında zaman geçirmeden il ve ilçe bazında gerekli her türlü kurumsallaşmanın gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. İhtiyaç duyulan konularda yeterli sayı ve nitelikte personel (idareci, psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı) istihdam edilmeli, bu personelin ilgili üniversiteler, kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte ortak projeler yürütmesi sağlanmalıdır. Özellikle, potansiyel suç ve suçlu tiplmesi içerisinde yer alan kimsesiz çocuklar ile tinerici çocukların ve ailelerinin ekonomik durumu iyi olmayan çocukların kapkaç, hırsızlık, gasp ve diğer benzeri suç çetelerinin ağına düşmesinin önüne geçmek için özel pilot projeler hayata geçirilmelidir (Geleri, 2006).

Sonuç ve Öneriler

Polisi doğrudan ilgilendiren suç (Baştuğ, 1989) temelde toplumsal bir olgudur ve bu sorunun derin izleri ve kökleri, içinde yaşanan toplumun siyasi, kültürel, ekonomik, eğitim, ceza adalet sistemi, etnik durum, aile ve diğer birçok temel yapısıyla ilişkilidir (Ozankaya, 1979). Uzmanlar ve bilim adamları toplumlardaki suç seviyelerinin polisin, bir bütün olarak da ceza adalet sisteminin dışında kalan, iş durumu, gelir düzeyi, eğitim seviyesi, cinsiyet, yaş, etnik karışım, aile durumu ve sosyal çevre gibi unsurlar tarafından belirlendiğini ifade etmektedir. Toplumların suç seviyelerindeki farklılıkların büyük bir çoğunluğu (yaklaşık %90'ı) belirtilen bu faktörlerdeki değişikliklerle izah edilebilir (Bayley, 1994:3-12).

Polisin suç önlemedeki yeri çok önemlidir. Ancak bu durumda, sadece polisin yapacağı çalışmalarla suçların önlenmesi, suç seviyelerinde çok önemli düşüşler sağlanması hem teorik hem de pratik olarak pek mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, polisiye tedbirlere ilave olarak, suçların işlenmesine zemin hazırlayan kolaylaştırıcı, elverişli koşulların iyileştirilmesi, asıl önemli mücadele yoludur.

İkinci Dünya Savaşından itibaren, polis sayısındaki artışlar suç sayısındaki artışlarla çok yakın bir paralellik göstermektedir. Topumlardaki suç

sayısı arttıkça hep daha fazla polis görevlendirilmiştir. Ancak, polisin suçları önlemeye yönelik olarak uzun yıllardır uyguladığı “polis sayısını artırma ve fazla sayıda üniformalı polisi sokaklarda devriye gezdirme” şeklindeki geleneksel yaklaşımların suç üzerindeki etkisi oldukça sınırlı olduğu ve suç seviyelerinde ciddi azalmalar meydana getirmediği görülmektedir. Alınması gereken fiziki, caydırıcı tedbirler açısından da polisin her yerde ve her zaman hazır bulunması mümkün değildir. Eğer her sokak başına bir polis koyulabilecekse, böyle bir artış suçlarda şüphesiz düşüş sağlayacaktır. Ancak günümüz dünyasında gerek ekonomik sınırlılıklar gerekse temel hak ve hürriyetler açısından, böyle bir uygulamanın hayata geçirilmesi asla mümkün değildir.

Bu nedenle, suç sayısı ve buna paralel olarak da vatandaşların suç mağduru olabilme korkusu arttıkça halkın güvenliğini sağlama hususundaki polis tekeli de zayıflamaktadır. Halkın güvenliğini, suça karşı savunmasını ilgilendiren konularda polis dışında farklı bazı yapılanmalara gidilmesi de bunun en açık sonuçlarından. Özel güvenlik teşkilatları ve sistemlerinde son zamanlarda meydana gelen hızlı büyüme bunun en önemli işaretlerindedir. Amerika’da 1990 yılında devletin polisinin üç kat fazlası özel güvenlik personeli bulunuyordu (2 milyona karşılık 650,000). 1960’dan 1990’a kadar özel güvenlik personelinin sayısı, nüfusa oranla, devletin polis sayısından daha hızlı bir şekilde artmıştır (%103’e karşı %174). Bu durum İngiltere ve Kanada’da da benzerlik göstermektedir. Bu ülkelerde de polisten yaklaşık olarak iki kat daha fazla özel güvenlik personeli bulunmakta ve aynı şekilde bu sektördeki büyüme polisten çok daha hızlı olmaktadır (Bayley, 1994:10). Ülkemizde de bu konuda son yıllarda önemli gelişmeler sağlanmıştır. Özel güvenlik teşkilatları ve sistemleri hayatımıza hızlı bir giriş yapmıştır. Ülke genelinde özel güvenlik personeli sayısı 140,000’ni geçmiştir. Böylece polis, alışveriş merkezlerinde, mağazalarda, fabrikalarda, bankalarda, iş merkezlerinde, üniversitelerde, büyük konut sitelerinde ve bazen de mahallelerde yerini hızla özel güvenlik personeline bırakmaktadır. Polis bir anlamda, özel mülkiyetli kamuya açık yerlerden (özel şahısların sahip olduğu ancak kamuya veya en azından orada olmak için mazereti bulunan kişilere açık bulunan mülkiyetler) ve kamuya ait mülkiyetlerden dışarı çıkarılmıştır. Polisin bu gibi yerlerdeki yasal yetkileri devam etmekle birlikte gerçek anlamdaki koruma, hızlı ve yaygın bir şekilde modern yaşamın bir parçası haline gelmiş bulunan ve suça karşı pratik bir savunma sistemi olarak görülen özel güvenlik elemanlarınca sağlanmaktadır.

Bu anlatılanlar ışığında, Belediyelerin:

- ✓ Çocuklar,
- ✓ Gençler,
- ✓ Hanımlar,
- ✓ Yaşlılar,
- ✓ Özlüüer ve
- ✓ Hastalar,

için yapmış olduğu sosyal, mesleki ve kültürel faaliyetlerin bu anlamda çok büyük bir yararı bulunmaktadır. Ancak, bu hizmetlerin günlük, eğlence ve kültür ağırlıklı olmanın ötesinde kurumsallaşması, hedef odaklı hale gelmesi konusunda önemli adımların atılması gerekmektedir.

➤ Yerel yönetimlerin gittikçe daha katılımcı, sosyal içerikli projeler ürettiği günümüzde, Belediyeler suç önleme politikalarının geliştirilmesi konusunda daha aktif roller oynamalıdır.

➤ Özellikle, potansiyel suç ve suçlu tiplmesi içerisinde yer alan kimsesiz çocuklar ile tinerci çocukların ve ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin çocuklarının kapkaç, hırsızlık, gasp ve diğler benzeri suç çetelerinin ağına düşmesinin önüne geçmek için özel pilot projeler hayata geçirilmelidir.

➤ İllerde Valilerin Başkanlığında Suç Önleme Koordinasyon Kurulu oluşturulmalıdır. Bu kurulda: Emniyet, Jandarma, Belediye, Sanayi ve Ticaret Odaları, İl Özel İdaresi, Üniversiteler, başlıca STK'lar, Mimarlar Odası, Şehir planlamıcıları ve ilgili diğler kurumların başında bulunan yöneticiler yer almalıdır. Kurul, Emniyet Müdürlüğü sekreteryahğında ildeki suç sorununa yönelik, özellikli ve somut çözüm önerileri geliştirip uygulamaya koymalıdır.

Kaynakça

Alderson, John, (1979), *Community Policing*, Devon and Cornwall Constabulary: Public Relations Department.

Alderson, John, (1977), *Communal Policing*, Devon and Cornwall Constabulary, Public Relations Department.

Baştuğ, Rahmi, (1989), "*Devlete karşı Terör, Teröre karşı Polis*", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Bayley, D.H., (1994), *Police for the Future*, Oxford University Press, New York, Oxford.
- Clarke, R.V., (1995), "Situational Crime Prevention, Building a Safer Society, Strategic Approaches to Crime Prevention, Tonry ve D.P. Farrington (eds) *Crime and Justice: A Review of Research*, Vol.12. Chicago ve Londra: The University of Chicago Press.
- Faust, F.L. ve Brantingham, P.J., (1976), "A Conceptual Model of Crime Prevention", *Crime and Delinquency*, 22.
- Geleri, Aytekin, (1998), "Proaktif Polislik: Suçla Mücadelede Farklı ve Etkili Bir Yaklaşım", *Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu*, 17-18-19 Aralık 1998, Cumhuriyetin 75. Yılında Doğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu Bildirileri (1999) Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Geleri, Aytekin, (2002), "Fiziksel Güvenlik Tedbirleri Yoluyla Suç Önleme ve Suçun Yer Değiştirmesi", Çevik, H.H. ve T. Göksu (ed.), *Türkiye'de Devlet, Toplum ve Polis* Ankara: Seçkin Yayınevi
- Geleri, Aytekin, (2003), *Önleyici Polislik*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Geleri, Aytekin, (2004), "Suç Mağdurları ve Polis: Olaylara Müdahale Eden Polisin Suç Mağdurlarıyla İlişkisi, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 1-2.
- Geleri, Aytekin, (2006), "Türkiyede Suç Mağdurlarına Yardım ve Destek Mekanizmaları", Bahar, H.İ. *Suç Mağdurları*, Ankara: Adalet Yayınları.
- Heal, K. Ve Burrows J. (eds), (1983), *Crime Prevention: A Co-ordinated Approach*, London: HMSO.
- Home Office, (1984), *Crime Prevention*, Circular 8/84, London: HMSO
- Home Office, (1983), *Crime Reduction: Report of an Inter-Departmental Group on Crime*, London: HMSO.
- Kerner Commission, (Mart 1986) *Report of the National Advisory Commission on Civil Disorders*.
- Lavrakas, P.J. ve Kushmuk, J.W., (1986), "Evaluating Crime Prevention Through Environmental Design: The Portland Commercial Demonstration Project", Rosenbaum, D.P. (ed.) *Community Crime Prevention. Does It Work?* Beverly Hills-London: SAGE Publications.

Leonard, V.A., (1972), *Police Crime Prevention*, Springfield, IL: Charles C. Thomas.

Newman, K., (1984), *Report of the Commissioner for the Metropolis*, London: HMSO.

Ozankaya, Ö., (1979), “Türkiye’de Terörün Etkenleri ve Çözüm Yolları”, *A.Ü.S.B.F_Dergisi*, Ankara.

Wycoff, M.A., (1984), *The Benefits of Community Policing: Evidence and Conjecture*, Temple: Police Foundation.

